

lijden in welke vorm ook, en wie bij Jezus' wederkomst dan ook mag ingaan in het nieuwe Jeruzalem, dat uit den hemel neerdaalt, dien zullen alle tranen van de wangen worden afgewischt. We moeten ons dus alle meelevende, alle ontferming en alle medelijden van den verheerlijkten Christus met de Zijnen denken, als in de zaligheid, die Jezus ten deel viel, verheven boven alle lijden.

Hoe ze dat kunnen zijn, en dan toch nog hartelijkheid, ontferming en medelijden kunnen heeten, en het zijn, teerder en inniger dan ze ooit bij ons kunnen wezen — dat begrijpen we zeer stellig niet.

Zooals we óók niet begrijpen, hoe onze God, tot Wiens volmaaktheid behoort, dat Hij een volzigtig Wezen is: toch in ontferming over ons bewogen kan zijn, en het van den Heiligen Geest zelfs heeten kan, dat Hij door ons „bedroefd” kan worden.

Als de Schrift ons van dergelijke affecten in God spreekt, spreekt ze van Hem op menschevormige wijze, en zegt ze ons daarmee, dat ons doen en laten, en dat onze weg en ons lot, niet omgaan buiten het hart onzes Gods, en dat Zijn liefde ze liefhebbend, helpend en zorgend onderscheidt, maar dat ze dit alles doet op een goddelijke wijze, d.w.z. op een wijze, die met de volmaaktheid van Gods wezen overeenkomt, maar die juist daarom oneindig hoog boven onze bevattingskracht uitgaat.

En zoo is het óók in het liefdesleven van den Heiland.

Begrijpen — neen, dat kunnen we hier niet. Doch welk een genade als we gelooven mogen.

V.

F.

Correspondentie. Lezer te H. (Post R.). Uw vraag zoud ik, als vallende buiten mijn rubriek, aan een der andere medewerkers aan dit blad.

F.

LITERATUUR EN KUNST.

In de provincie, door Ignatia Lubeley.

Meermalen reeds zijn bij onze boekbesprekingen aan de orde geweest de romans en novellenbundels van de Schrijfsters L. E. en Ignatia Lubeley; zelfs zijn ze in een der vorige jaargangen onderwerp geweest van een geheele artikelenreeks.

Bij al die gelegenheden hebben we er op gewezen, hoe deze geschriften beteekenis hebben zowel in literair opzicht, als uit het oogpunt van de eischen, die aan lectuur voor onzen christelijken kring gesteld moeten worden. We behoeven dat alles nu niet te herhalen, ter inleiding op een nieuwe proeve van het soort. Slechts zij in herinnering gebracht, dat deze geschriften vertegenwoordigen den historischen roman, (die schaarsch is in de moderne letterkunde) en dat ze zulks doen op een wijze, die aan de historische mededeelingen de bekoring geeft van oude prenten en statige

conterfeitsels. Teruggaande op brieven en familiepapieren, vertellen ze van het leven en de levensomstandigheden der deftige 18e en 19e eeuwse geslachten; typeerend met fijnheid van lijn en kleur den geest van die menschen en van dien tijd. Temidden van al de roerige en rumoerige moderne romans staan ze daar als rustige en in die rust voornamelijk voortbrengselen van literaire kunst, beheerscht in alles, in inhoud en in vorm, in ontleding en in weerspiegeling. En wat betreft hun waarde als lectuur voor onzen kring moge het voldoende zijn op te merken, dat ze gedragen worden door een christelijke levensovertuiging en daarvan ook immer getuigenis afleggen.

De nieuwste bijdrage tot deze literatuurgroep is van Ignatia Lubeley (L. E. en Ignatia Lubeley, de dames Engelberts, zijn, zooals men weet, tweelingzusters). Als, als meestal haar werk, een schetsenbundel, die onder den titel: „In de Provincie”, drie verhalen brengt uit het milieu, waarin de beide Schrijfsters bijzonder thuis zijn: dat der aanzienlijke provincialen van het land of de stille stadjes.

Oogenenschijnlijk zijn het drie geheel afzonderlijke novellen: „Claartje”, „De Erfenis” en „Inkeer”. Ze staan ook in zoverre op zichzelf, dat ze elk van andere personen vertellen en naar andere punten verplaatsen: Claartje, de jonge vrouw van Casper Roon, woont op een deftige behuizing in de buurt van Lochem. Ursula de Roos is de erfgename van „Sans Couci”, dat ligt in de omgeving van Doesburg, en Petronella Mane leeft in het stille Brouwershaven.

Maar in hun samenvatting als deelen van één bundel vormen de drie verhalen toch een merkwaardige eenheid: ze zijn alle de beeldingen van een vrouwenleven en dan in 't bijzonder ontleding van het psychisch gebeuren in zoo'n leven onder invloed van de uiterlijke omstandigheden. Eigenlijk gaat het in elk van de drie verhalen om de zaak, die de urgentie is van den modernen roman: levensbevrediging. Maar dan in psychischen zin: het streven naar zielrust onder en bij de verhoudingen zooals ze zijn en tegenover de invloeden, die haar dreigen te verstoren.

Literair gezien wordt daarmee al aanstonds dit boek belangrijk. Want het staat, ondanks zijn historisch karakter, midden in dezen tijd en handelt over een zaak, die tot de problemen van den dag behoort en in de literatuur in het brandpunt der belangstelling staat. En dan verkrijgt het te meer beteekenis voor ons, die in de roman-mentaliteit der levensbevrediging ons niet vinden kunnen, omdat het niet den verzets-geest ademt, maar dien der aanvaarding: en dan weer niet een lijdelijke aanvaarding van 't is nu eenmaal niet anders, doch een actieve, welbewuste, in daden-zich-uitende levenshouding, die voortspruit uit erkennen en kennen van den toestand, zooals die is, die, en bepaaldelijk in het laatste verhaal komt dat duidelijk

stimuleert sein Tun und Lassen, und er gehorchte”.

William Hirsch schreef over Jezus in zijn „Religion und Zivilisation vom Standpunkte des Psychiaters” en komt daarin tot de, voor zijn besef eenvoudig-onaanvechtbare, diagnose: „paranoia”. Ook Johannes de Dooper krijgt van hem zijn bepaalde plaats in dit proces. Jezus zou geleden hebben aan groothedswaan. Ook de z.g. „Beziehungswahn” vindt Hirsch bij Jezus. Insofern als dieser alle Weissagungen der Propheten auf sich bezog und glaubte, er sei mit dem Könige gemeint „der über die Welt herrschen würde”.

Binet-Sanglè in zijn „La Folie de Jésus”¹⁾, komt eveneens tot de conclusie „paranoia”, maar dan in het bijzonder religieuze paranoia: „En résumé, la nature des hallucinations de Jésus, telles qu'elles nous sont décrites dans les Évangiles orthodoxes, nous permet de conclure, que le fondateur de la religion chrétienne était atteint de paranoia religieuse”.

Emil Rasmussen schreef zijn: „Jesus”, Eine vergleichende psychopathologische Studie²⁾, waarin hij Jezus onderbrengt bij de categorie „profeten”. Volgens hem leed Jezus aan „epileptische Geisteskrankheit”. Zijn eindoel is: „Jesus war ein tiefer Trauer würdiger Mensch gewesen, der in seinem tragisch-großartigen Schicksal unser inniges Mitleid verdient”.

Aan een grondige kritiek zijn al deze beschouwingen onderworpen door den bekenden Dr Alb. Schweitzer in zijn werkje: „Die psychiatrische Beurteilung Jesu”³⁾.

Zoo iemand, dan was hij, theoloog-philosoph-medicus van professie, daartoe wel gerechtigd. Hij komt, uiteraard, tot een volstrekte afwijzing hunner opvattingen, maar, dat lukt hem mede, omdat hij (om maar iets te noemen), heel het Johannes-Evangelie (aan hetwelk juist m.a. heel belangrijke argumenten door de bovengenoemde heeren worden ontleend) op kritische gronden buiten beschouwing laat, waarin wij hem natuurlijk niet kunnen volgen. Schweitzer is in zijn conclusie's overigens zoo sterk, dat hij b.v. ten opzichte van het werk van Rasmussen durft zeggen: „Der medizinische Wert einer vergleichenden Untersuchung, wie er sie anstellt, ist gleich null zu bemessen”⁴⁾.

In ditzelfde verband kunnen we misschien nog

uit, weet van levensleiding en bestierende wijsheid Gods.

Daar is allereerst het verhaal van Claartje. Zij is de gelukkige echtgenoot van den deftigen landjonker Casper Roon, een man van studie en educatie en vooral van strakke levenslijn. In hun huis komt logeeren een Zwitsersche neef, man van de wereld, liefhebber van schoonheid op elk levensgebied, charmeur en charmant. Claartje, levenslustig, jong, gevoelig voor poëzie en muziek, ietwat romantisch, zooals het bij haar tijd paste, komt al spoedig onder de bekoring van haar gast, die van zijn kant voor de gastvrouw niet ongevoelig is. Ze praten veel over dichtkunst en boeken van den dag: „Hernani”, „Corinne”, „Leiden des Jungen Werther”, ze musicceeren in den schemerschijn van kaarsen, ze wandelen in de fluistering der maanavonden in den tuin van het buitenhuis — en het is de gast, die tenslotte uitspreekt, wat er omgaat in zijn hart met de woorden: Plücker die Rose, eh sie verblüht.

Op lijnzinnige wijze gecomponeerd, hebben we hier het gegeven van tal van moderne romans. Maar nu ontwikkelt zich het verhaal niet naar den „gewonen” gang van zaken, doch de openbaring van deze zielsgesteldheid bij haar gast brengt Claartje in eens tot de bewustheid van haar geluk en haar levensvreugde in haar gezin, in het bezit in haar man en haar kinderen. Dat is de roos, in welker bloei zij zich dagelijks kon verheugen, de „roos van het huwelijksgeluk” en ze komt tot de conclusie, geleerd door deze onschuldige romantiek, dat om die roos te bewaren vereischt wordt de toewijding van heel een vrouwenziel.

Het tegenbeeld van dit mooie schilderstuk in woorden geeft het derde verhaal, de historie van Petronella Mane. Ze is door haar toewijding en dagelijksche liefdebetoen voor een rijken, ziekelijken, bloedverwant, e-igename geworden van diens huis en doening in Brouwershaven. En nu woont ze daar stil en tevreden, terend op de herinnering aan een verbloede liefde uit haar meisjesjaren. Onverwacht leeft het nimmer gestorven ideaal weer op, als ze vernemt dat de vriend van haar jeugd na lange jaren van buitenlandsch verblijf, naar Brouwershaven komt, en stille, glanzende verwachting gloort weer op in haar ziel. Maar als dan blijkt, dat het den man te doen is om een jong nichtje van den dominee en hij straks met haar als zijn verloofde de oude kennis-der-jeugd komt vernieuwen, komt „de inkeer”, het verstaan, dat Gods weg anders leidt en het welbewust aanvaarden van een blijkbaar haar opgelegde taak: een oud, humeurig, verarmd familielid plaats in te ruimen in haar woning en met deze verder het leven door te gaan.

En dan is er het middelste, grootste verhaal van Ursula Roos, die, als Petronella Mane erfgename is geworden van het bezit, dat haar Oom heeft nagelaten. Met zelfverloochening en zachtheid,

het beste herinneren „zonder er verder op in te gaan, aan het in spiritistische kringen van Jezus gegeven beeld, als van een medium, waar bij het dan in 't geheel geen verwondering zou behoeven te wekken, dat Jezus op de zee wandelde, door gesloten deuren binnenkomen kon, terwijf ook de verschijningen van Jezus, na Zijn opstanding, aan Zijn discipelen op dit standpunt heel gemakkelijk te verklaren zouden zijn”.

Tenslotte heeft zelfs de richting-Freud de handen uitgestrekt naar de gezegende gestalten van den Zaligmaker der wereld. Het zou waarlijk tot, m.m. in dit verband al te weerzinwekkende details voeren, als wij op deze materie nader ingingen. Wij meenen, om méér dan één reden, goed te doen dat na te laten. Waarschuwenderwijze mag ik er dan toch misschien met dit enkele woord wel heenwijzen. Wat we van een man als Prof. Dr Sigm. Freud zelf te wachten hebben, moge o.a. blijken uit een woord als 't volgende: „Man konnte sich getrauen, die Mythen vom Paradies und Sündenfall, von Gott, vom Guten und Bösen, von der Unsterblichkeit u.dgl. in solcher Weise aufzulösen, die Metaphysik in Metapsychologie umzusetzen”⁵⁾. Wij behoeven er ons geen illusie's over te maken wat, bij consequente doorvoering, daar van terecht komen zou. Welk een wereld hier voor een mensch opengaat, moge U blijken uit een uiterst merkwaardig werk van Dr Theodor Reik, getiteld: „Der eigene und der fremde Gott”, Zur Psychoanalyse der religiösen Entwicklung⁶⁾. De voor ons besef vreeselijkste dingen worden daar b.v. in verband met Jezus' afkomst gezegd, m.m. in het hoofdstuk „Jesus und Maria im Talmud”. Als ik U voorts dan nog zeg, dat dezelfde schrijver, in zijn hoofdstuk over „Die psychoanalytische Deutung des Judentums”, de verradersgestalte duidt: „als eines späteren Gegenstückes des Heilands” en besluit met te zeggen: „das Evangelium des Judas ist das Evangelium Jesu Christi”⁷⁾, dan zal het meer dan duidelijk zijn, dat we alleen maar hopen mogen voor meerdere, dergelijke resultaten van de psychoanalytische bestudeering der religieuze ontwikkeling bewaard te blijven. Gelukkig blijft men in onze ter zake kundige kringen op een behoorlijke afstand van al deze dingen. Uit den kring onzer medici werd geen onzeker geluid gehoord,

niet zón, zij den n zijn oude mede do dere we in Doesh over ged Ooms ge van dat laten pre plicht, a pachers, had verv ters van die ziele rijken en de def

Over wat we psychisch is de on tekening lijk mog Men vra boeken, gelijk tegelijk kenmerk vindt in deering.

Eindeli delijk be nadenke zich ook want he dat ge n terwille antwoor bij prof. zin er nadachte en zijn medelez links on heidskw to, n anti-Ref mijn be van pro loren: te en legge 20. n

1) Inder om geef

o.m. in de Gere Haver. melo) ov pe kritie een ar sprekend stootend ieder tra denkaar ler erge hat, der aufzuden uitspreke analytis gezegd, daarvan men. Hi maker v roemde die zelf het verb Voor me staat he 266: „De sich in (19:12) erwäht chisches geführt, wonnend In Jezus de Schr bruikt is bestann, persoonl Wij heb schouwi zonder naar de chisch-d Het is v van onz tenslotte wetensl voorken naar de

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN

Iets over het beeld van Jezus in de moderne literatuur.

door

W. M. LE COINTRE.

IV.

Wenden wij ons thans tot een geheel andere literatuursfeer, waaruit ons ook een geheel ander Jezusbeeld tegentreedt, een beeld, waartegen wij ons, reeds intuïtief, zonder méér, krachtig verzetten en ook zullen moeten blijven verzetten. Speciaal bij wat wij nu te behandelen krijgen, dringt zich aan ons op de gedachte: wat is de verantwoordelijkheid der theologen toch groot, bij de wijze, waarop zij het beeld van Jezus teekenen! Ik vestig daartoe uw aandacht op de vertegenwoordigers van de eenzijdig-eschatologische opvatting van Jezus, zooals Joh. Weiss en Bousset b.v., die er aan herinnerd hebben, dat er in Jezus' persoonlijkheid zeker ook een extatisch moment schuilt¹⁾.

Welnu, het heeft niet ontbroken aan de consequentie's uit deze opvattingen, die, om maar bij ons onderwerp te blijven, geleid hebben tot, we aarzelen niet te zeggen, ons Godslasterlijk-voorkomende beelden van Jezus. We kunnen immers in onze dagen ook spreken van wat we dan maar korthedshalve willen noemen, een psychiatrisch Jezusbeeld. Trouwens, reeds D. Fr. Strausz heeft het (hij ook, bij mijn weten, voor het eerst) uitgesproken, dat Jezus psychopaat was. Dus, de treurige eer van de gedachte, dat Jezus' ziel kranke trekken hebben zou, komt tenslotte niet de psychiatrie, maar de geschiedwetenschap toe. Het is wel voornamelijk op grond van het feit, dat men Christus' wederkomst in het centrum van Diens gedachtenwereld zag staan, dat men oordeelde, in ongeloofv. overstand, dat Hij aan een waan leed.

Dr de Loosten schreef in 1905 zijn: „Jesus Christus vom Standpunkte des Psychiaters”²⁾. Hij houdt onzen Heiland voor een erfelijk-belaste, iemand met een bovenmatig-ontwikkeld zelfbewustzijn, die hallucinatie's had, ook aan „stemmen” lijdende, hoogstwaarschijnlijk „Ein Dämonion be-